

Ruling moghti mill-Ispeaker, l-Onor. Anġlu Farrugia, dwar talba mqajma mill-Onor. Robert Cutajar dwar dikjarazzjoni tal-vot mill-Ispeaker fuq mozzjoni tal-Oppożizzjoni

Fis-Seduta 531 tal-10 ta' Jannar 2022, wara li ntemm id-dibattitu fuq il-Mozzjoni 601 dwar l-Avviż Legali 419 tal-2021 kif imressqa mill-Onor. Mario de Marco, is-Sedja poġġiet il-mistoqsija fuq l-istess Mozzjoni kif imressqa mill-Onor. Mario de Marco u qalet:

“L-ISPEAKER: Il-mistoqsija hi l-Mozzjoni mressqa mill-Onor. Mario de Marco. Dawk favur? (Onor. Membri: *Aye*) Dawk kontra?

Il-mozzjoni m'għaddietx.

Imbagħad is-Sedja qalet:

“L-ISPEAKER: (Interruzzjonijiet) Division intom qed tajtuha hux hekk? Jien għedt li m'għaddietx il-mozzjoni. X'se nagħmlu? (Interruzzjonijiet)”.

Is-Sedja mbagħad sejthet lill-Onor. Robert Cutajar u huwa qal hekk:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Inti tghallimni l-proċeduri parlamentari. Meta inti għamilt il-mistoqsija b'rabta mal-Mozzjoni li ressaqna l-Oppożizzjoni għedtlek li l-proċedura normali li aħna qegħdin naqblu. Il-Gvern ma tkellimx, jiġifieri suppost teknikament il-mozzjoni għaddiet. L-avviż legali jrid jaqa'. Wara li inti għidt l-attenzjoni, Mr Speaker, li nifhem li mhux suppost saret, induna l-uniku membru li fadal minn dik in-naħa u qal: *No*. Teknikament jekk irridu nfittxu kif suppost jitolbu l-*Standing Orders* u r-regolamenti, suppost l-avviż legali llejla jaqa', Mr Speaker. *Grazzi*.”.

Is-Sedja wiegħbet lill-Onor. Robert Cutajar u qaltlu hekk:

“L-ISPEAKER: Hemm *ruling* ta' Michael Frendo u oħrajn fuq dan il-punt. Nimxu issa. M'hemmx għalfejn nispejja fid-dettall. Hallejtek titkellem, ma jimpurtax ... Qed tissejjaħ votazzjoni. *Division*. Skont il-ftehim milhuq id-*division* se tittiehed fis-26 ta' Jannar, 2022. Aggornament. (Interruzzjonijiet) Il-Ministru.”.

Hawnhekk il-Ministru Clyde Caruana qal hekk:

“ONOR. CLYDE CARUANA: U eija! Issa nivvutaw fis-26 ta' Jannar.”.

Is-Sedja wiegħbet hekk:

“L-ISPEAKER: Jien għedt il-mozzjoni m'għaddietx. (Interruzzjonijiet) Hu paċenzja l-proċedura qiegħda ċara. Mhux problema. (Interruzzjonijiet) L-Onor. Robert Cutajar.”.

Hawnhekk l-Onor. Cutajar reġa' indirizza lis-Sedja u qal hekk:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Mr Speaker, inti fl-ebda hin ma stajt għedt m'għaddietx meta min-naħa tal-Gvern hadd ma tkellem. Mela inti, Mr Speaker, qiegħed fuq in-naħa tal-Gvern? Kif tista' tghid m'għaddietx inti kemm-il darba ...”.

Is-Sedja rrispondiet lill-Onor. Cutajar hekk:

“L-ISPEAKER: Hu paċenzja, il-punt qed tagħmlu hażin. Meta tissejjaħ mozzjoni ...”.

L-Onor. Cutajar baqa' jinsisti illi qed jagħmel punt tajjeb u għaldaqstant is-Sedja rrispondiet:

“L-ISPEAKER: Hu paċenzja, inti l-punt tiegħek għamiltu. Issa se nagħmel il-punt tiegħi.

Hawnhekk l-Onor. Cutajar allega lis-Sedja hekk:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Imma m'intix korrett, Mr Speaker”,

u s-Sedja wiegħbet:

“L-ISPEAKER: Le, jien korrettissimu fil-proċedura. Il-proċedura hija li jekk il-mozzjoni hija tal-Oppożizzjoni allura meta jissejjaħ il-vot ir-riżultat huwa l-mozzjoni m'għaddietx.”.

Hawnhekk l-Onor. Robert Cutajar reġa' indirizza lis-Sedja u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Għaliex? In-“no” ma ssejhitx min-naħa tal-Gvern. In-“no” ma ssejhitx. Mr Speaker, naf x'qed ngħid u qed ngħidlek bir-regolamenti. In-“no” ma ssejhitx u allura l-mozzjoni tal-Oppożizzjoni suppost tgħaddi, Mr Speaker. Ma tistax inti tgħidli m'għaddietx. Mela inti qieghed mal-Gvern, Mr Speaker? Mela inti qieghed bilqieghda fuq in-naħa tal-Gvern?”.

Hawnhekk is-Sedja wiegħbet:

“L-ISPEAKER: Hu paċenzja, Onor. Robert Cutajar, ma naqblux. Il-pożizzjoni qieghda ċara, hemm diversi *rulings* fuqha din.”.

Hawnhekk reġa' qam l-Onor. Cutajar u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Le, mhu veru xejn, Mr Speaker, u taf li għandna raġun. Hadd ma qal “no”, u taf Mr Speaker, u qieghed skomdu inti u tidher skomdu, Mr Speaker. Ma tistax tgħid “no” inti f'isem il-Gvern.”.

Hawnhekk is-Sedja reġgħet wiegħbet lill-Onor. Cutajar u qaltlu hekk:

“L-ISPEAKER: Għas-Sedja diġà hawn din il-pożizzjoni qieghda ċara li l-mozzjoni m'għaddietx għaliex in-numri fil-Parlament huma li l-Oppożizzjoni qieghda fil-minoranza. (Interruzzjonijiet) Ħalli nisima' l-Ministru Clyde Caruana. (Interruzzjonijiet) Din proċedura li dejjem meta tissejjaħ mozzjoni min-naħa tal-Oppożizzjoni awtomatikament ... Ħalli nisima' lill-Ministru Clyde Caruana.”.

Il-Ministru Clyde Caruana hawnhekk qal:

“ONOR. CLYDE CARUANA: Għamilna siegħa nitkellmu min-naħa tagħna imma naħseb li ma kienx qed ngħid dak li kont qed ngħid jien *yes* għan-naħa tagħkom ... (Interruzzjonijiet)

ONOR. ROBERT CUTAJAR: Għedtha n-no? Issa kun onest!

ONOR. CLYDE CARUANA: Issa jekk se noqogħdu ... Iva, *all right*, aġhtini ċans ħa ngħidlek. Taf li m'iniex se nigdeb.

L-ISPEAKER: Fil-qosor ħa nimxu.

ONOR. CLYDE CARUANA: Ma qgħadx ngħajjat *in-no* imma mhux ovyja li m'aħniex naqblu?! M'aħniex naqblu.”.

Hawnhekk l-Onor. Cutajar reġa' qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Qed jgħid li ma qalhiex *in-no*”,

u hawnhekk l-Onor. Clyde Caruana wieġeb:

“ONOR. CLYDE CARUANA: Ma jfissirx imma li qegħdin naqblu mal-kuntest tagħkom.”.

Hawnhekk is-Sedja għamlet l-aħħar osservazzjoni tagħha u qalet:

“L-ISPEAKER: Iddeċidejt. Issa ħa ngħidlek. Kemm-il darba tissejjaħ votazzjoni u lanqas jinstema'. Ġieli tisma' *n-no* jew *il-yes* imma hija proċedura stabbilita. (Interruzzjonijiet) Ippermetteli. M'iniex se niddiskuti aktar, ħu paċenzja, għax sar il-ħin għall-Agġornament. Baqa' minuta. L-Onor. Robert Cutajar.”.

Hawnhekk l-Onor. Cutajar insista li jerga' jitkellem u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Il-Ministru Clyde Caruana bl-onestà kollha għadu kif qal li m'għajjatx *“no”*, mela tana raġun. Ma tistax tiddeċiedi inti f'isem il-Gvern, Mr Speaker. Hawnhekk ma tistax tiddeċiedi f'isem il-Gvern.”.

Imbagħad is-Sedja qalet:

“L-ISPEAKER: Il-proċedura stabilita ...”,

u l-Onor. Cutajar qam u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Il-proċedura mhux inti tagħmilha, Mr Speaker”.

Għaldaqstant is-Sedja wieġbet:

“L-ISPEAKER: Ma ġara xejn. Mhux se nkompli niddiskuti miegħek. Li kellek tgħid għedtu.”.

Hawnhekk reġa' qam l-Onor. Cutajar u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Għandna dritt u taf li żbaljat ... Mr Speaker, ħu paċenzja, għadek kif smajt il-Ministru. Il-Ministru għadu kif qallek li ma għajjatx *“no”*. Mela inti allura trid tkun bl-obbligu li għandek inti, bħala Kap tal-Kamra, li tgħid li l-mozzjoni għaddiet. Mhux m'għaddietx.”.

Hawnhekk is-Sedja reġgħet wieġbet lill-Onor. Cutajar u qalet:

“L-ISPEAKER: M'għaddietx għaliex l-Oppozizzjoni m'għandhiex in-numri hawnhekk bħalma għandu l-Gvern.

ONOR. ROBERT CUTAJAR: Ma qalhiex *in-“no”*, bħalma qallek il-Ministru.”.

Hawnhekk l-Ispeaker qal li sar il-ħin għall-Agġornament u sejjah lill-Ministru Clyde Caruana. L-Onor. Cutajar però baqa' jinsisti, wara dan kollu, li jagħmel aktar osservazzjonijiet u qal lis-Sedja:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Ma tistax iżzommni milli ...”.

Is-Sedja reġgħet qaltli li sar il-ħin għall-Agġornament u l-Onor. Cutajar qal li se jagħmel *point of order*. Is-Sedja tatu d-dritt biex jagħmel il-*point of order* u hawnhekk l-Onor. Cutajar għamel l-aħhar pożizzjoni tiegħu u qal:

“ONOR. ROBERT CUTAJAR: Jien, f'isem l-Oppożizzjoni, qed nitlob *ruling* għaliex għadu kif ikkonferma l-Ministru Caruana li m'għajjatx “no”. Inti obligat, Mr Speaker, li la ma kienx hemm *no* mill-Gvern, il-Mozzjoni tal-Oppożizzjoni tgħaddi. Grazie. Qued nitlob *ruling*.”.

Imbagħad tressaq l-Agġornament mill-Ministru Clyde Caruana.

Is-Sedja tinnota l-attitudni kompletament negattiva min-naħa tal-Oppożizzjoni, in partikolari min-naħa tal-Onor. Robert Cutajar, inkluż l-insinwazzjonijiet li għamel fil-konfront tas-Sejda meta qal li s-Sedja hija żbaljata u “il-proċedura mhux inti tagħmilha, Mr Speaker” u li s-Sedja qed tiehu l-pożizzjoni tan-naħa tal-Gvern. L-istess meta qal għal darba darbtejn li s-Sedja qiegħda fuq in-naħa tal-Gvern u li s-Sedja mhijiex korretta. Dawn huma kollha osservazzjonijiet li fl-opinjoni tas-Sedja mhumiex den tal-ebda Membru Parlamentari illi jagħmilhom u li jindirizza lis-Sedja b'dan il-mod.

Il-proċedura stabbilita fl-Ordni Permanenti 83 hija ċarissima: meta membru li qiegħed fin-naħa tal-minoranza, jiġifieri membru min-naħa tal-Oppożizzjoni iħoss li għandu jittiehed vot, allura hemmhekk tissejjaħ id-*division*.

83. Wara li l-*Speaker* jew il-President f'Kumitat tal-Kamra kollha jkun iddikjara r-rizultat ta' proposta li jkun qiegħed għall-votazzjoni, kull membru li jkun semma' leħnu ma' dawk li skont dik id-dikjarazzjoni jkunu fil-minoranza, jista' jitlob votazzjoni tal-Kamra dwar dik il-proposta, u wara hekk għandha ssir votazzjoni bla diskussjoni, kemm-il darba ma jidhirx lill-*Speaker* jew lill-President li dik it-talba tkun saret bla bżonn.

Il-proċedura stabbilita, anke kif gie ddikjarat f'diversi *rulings*, fosthom ir-*ruling* tas-Seduta 283 tat-12 ta' April 2000 mill-Ispeaker Anton Tabone, hija li meta jintalab vot fil-Kamra s-Sedja tqis li l-vot jgħaddi skont in-numru rispettiv taż-żewġ naħat tal-Kamra, sakemm ma jkunx hemm xi hadd li waqt id-dibattitu jkun wera li mhux se jivvota mal-grupp parlamentari li jkun jappartjeni għalih. Jekk xi hadd li jkun fil-minoranza kif iddikjarata mis-Sedja u jkun jidhiru li għandu jikkontesta dak il-vot, għandu l-fakultà li jitlob votazzjoni, allura *division*, u huwa r-rizultat tal-votazzjoni li huwa finali.

Fil-fatt, l-Ispeaker Anton Tabone kien qal hekk, u nikkwota:

“Is-Sedja ssostni d-deċiżjoni li nġhatat fuq punt proċedurali fis-seduta tal-bieraħ għaliex hija kkonfortata mill-konswetudni kif ukoll mid-deċiżjoni tad-19 ta' Dicembru 1998, u ċjoè li meta jintalab vot fil-Kamra s-Sedja tqis li l-vot jgħaddi skont in-numru rispettiv taż-żewġ naħat tal-Kamra.

Għal darb'ohra s-Sedja tirrileva li kull meta titqiegħed kwestjoni għall-vot tistaqsi min hu favur u min hu kontra, u tqis li l-vot ikun għadda jew m'għaddiex skont in-numru rispettiv taż-żewġ naħat tal-Kamra, u dan sakemm ma jkunx hemm xi hadd li waqt id-dibattitu jkun wera li mhux se jivvota mal-grupp parlamentari li jkun jappartjeni għalih. Jekk xi hadd li

jkun fil-minoranza kif iddikjarata mis-Sedja jidhirli li għandu jikkontesta dak il-vot, għandu l-fakultà li jitlob *division* u r-riżultat ta' dik il-votazzjoni jkun ir-riżultat finali. Dan hu l-mod kif il-Kamra fl-ordni permanenti 83 tirregola l-mod kif għandhom jigu vverifikati l-votazzjonijiet tal-membri tagħha.”.

Is-Sedja tagħmel ukoll referenza għal dak li għamel referenza għalih ukoll l-Eks Speaker Anton Tabone, jiġifieri d-deċiżjoni li kienet tat is-Sedja dak iż-żmien ippreseduta mill-mibki Michael Bonnici, fejn ukoll kien qal li meta ma jkun hemm l-ebda indikazzjoni li xi hadd mill-membri kien se jivvota kontra l-mod kif se jivvota l-grupp parlamentari li għalih tappartjeni, is-Sedja tqis li jkun vivotaw il-membri kollha skont il-forza numerika ta' kull naħa u sakemm ma tintalab *division*, il-kwestjoni tiġi deċiża skont dik il-forza numerika.

Dawn huma *rulings*, fost oħrajn, li juru ċar li l-proċedura kif intużat fis-Seduta 531 tal-bieraħ, 10 ta' Jannar 2021, kienet korrettissima. Allura meta s-Sedja poġġiet il-mistoqsija fuq il-Mozzjoni u għajtet “Dawk favur? Dawk kontra” u li “l-Mozzjoni m'għaddietx” kienet qed tibbaża fuq il-forza numerika, jiġifieri l-forza numerika tal-Oppożizzjoni u l-forza numerika tal-Gvern u ovvjament il-forza numerika tan-naħa tal-Gvern hija dik tal-maġġoranza u kien għalhekk li ddikjarat li l-Mozzjoni m'għaddietx. Is-Sedja tinnota wkoll li dak li ddikjarat meta qalet li l-mozzjoni m'għaddietx kien konfermat mill-istess Ministru minnufih wara, waqt il-battibekk li qam.

Allura dak li insinwa l-Onor. Cutajar illi s-Sedja mhijiex korretta u l-*Standing Orders* jgħidu mod ieħor u li s-Sedja żammet man-naħa tal-Gvern huwa kollu diskors frivolu u li ma jagħmilx ġieħ li min qalu, f'dan il-każ l-Onor. Robert Cutajar, u tistenna li l-istess Onor. Cutajar jirtira dan id-diskors.

Għalhekk, is-Sedja tiddeċiedi illi l-proċedura kif intużat il-bieraħ hija proċedura normalissima, korretta u skont l-Ordni Permanenti 83 fejn jingħad ċar illi tista' tintalab votazzjoni min-naħa tal-minoranza, kif effettivament għamel l-Onorevoli Membru.

Ir-*ruling* huwa deċiż.